

УДК 378.14

Коваль О.Є.*

РЕАЛІЗАЦІЯ НОВІТНІХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МАГІСТРАНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВНЗ

У статті досліджено проблему реалізації новітніх освітніх технологій формування професійно-моральних цінностей у професійно-освітній галузі через знаково-контекстне та лабораторно-клінічне навчання.

Ключові слова: новітні технології морального виховання професійно-освітньої галузі, професійно-моральні цінності, концепція рефлексивного підходу, принцип подвійної когнітивної мети, знаково-контекстне навчання, лабораторно-клінічне навчання.

Система підготовки сучасних економістів в умовах ступеневої освіти, переходу її на ринкові відносини повинна бути спрямована насамперед на розвиток нестандартного економічного мислення, національної ментальності та духовності, формування культурних цінностей ведення бізнесу, етики ділового спілкування, толерантності та особистісного самовизначення. Тому особливою функцією економічного ВНЗ є формування моральної та професійної позиції фахівця.

На основі проаналізованих наукових джерел і досліджень щодо морального виховання економістів нами виявлено змістовні педагогічні проблеми, які перешкоджають вдосконаленню морального виховання майбутніх магістрів вищої економічної школи: не проаналізовано роль соціального середовища та його вплив на моральне виховання майбутніх фахівців; не вирішено завдання створення сучасної, поліфункціональної системи морального виховання майбутніх економістів і науково-методичного забезпечення її реалізації; не вистачає сучасних науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення форм і методів морального виховання майбутніх економістів. Тому можемо припустити, що розв'язання цього питання ймовірно у випадку впровадження інноваційних технологій морального виховання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження свідчить, що окремі її аспекти вивчалися. Зокрема виховання моральних якостей та духовних цінностей студентів досліджували Т. Авксентьева, О. Денищик, О. Плавуцька, А. Сущенко. Науковці В. Андрющенко, І. Бех, І. Зязюн, В. Кравець, О. Сухомлинська досліджували організацію магістерської підготовки майбутніх викладачів вищої школи на засадах гуманістичної парадигми. Проблеми професійних якостей майбутніх фахівців різних спеціальностей присвятили свої дослідження Л. Бобикова, О. Бурякова, Н. Бутенко, Л. Грущенко, І. Грязнов, О. Жиронкіна, В. Козаков, С. Крук, Н. Кузьміна, В. Кунтиш, І. Мартинюк, І. Петрова, Т. Поясок, В. Ройлян, О. Секаєва, В. Стрельников, Н. Чабан, В. Черних. Питання формування моральної культури та соціальної зрілості студентів економічного профілю відображені у працях Л. Бурдейної, О. Михайлова.

Мета статті – на основі аналізу педагогічної теорії і практики підготовки фахівців галузі економіки обґрунтувати проблему реалізації новітніх освітніх технологій формування професійно-моральних цінностей.

Основними труднощами виховання професійно-моральних цінностей є формування мотивації до цього процесу через суперечливість суспільно-політичних та соціально-економічних чинників, обмеженість у часі аудиторної роботи, недостатні можливості створення емоційного психологічного клімату, оскільки засоби для цього

* © Коваль О.Є.*

часто перебувають за рамками вищого навчального закладу. Тож проста передача знань від наставника до учня, застарілі форми, методи й методики навчання і виховання у цьому випадку були б малоефективними й нераціональними. Тому виникла необхідність поєднання форм і методів аудиторної та позааудиторної роботи.

Здійснивши ретельний аналіз стану сформованості професійно-моральних цінностей у магістрантів, позааудиторної діяльності вищих закладів освіти, ми дійшли висновку, що традиційним формам і методам цієї роботи (круглі столи, диспути, бесіди) часто притаманний розрізнений характер. Така робота не є системною, не завжди простежується зв'язок між аудиторною та позааудиторною роботою. Отже, виникає потреба у таких структурах, які б забезпечили комплексність і системність вирішення проблеми формування професійно-моральних цінностей на основі концепції рефлексивного підходу (Г. Васянович) та принципу подвійної когнітивної мети (Л. Лебедик). Вирішенням проблеми стало упровадження новітніх технологій морального виховання професійно-освітньої галузі.

У нашому дослідженні під освітніми технологіями морального виховання розуміємо освітньо-виховні інновації, спрямовані на розвиток моральних якостей, і обґрунтовані у працях учених, які вивчали проблеми формування моральної культури студентів. Такими інноваціями є передусім знаково-контекстне та лабораторно-клінічне навчання. Їх реалізація забезпечує здійснення виховання у процесі навчання. Технології знаково-контекстного та лабораторно-клінічного навчання, хоч і є навчальними технологіями, проте здійснюють виховний вплив, зокрема на розвиток моральності.

На переконання Л. Бурдейної, процес навчання в контексті економічної діяльності повинен здійснюватися шляхом переходу від інформації до осмислення, а від осмислення – до дії. Дослідниця вважає, що метою діяльності студента при такому підході стає не оволодіння системою інформації і, тим самим, основами наук, а формування здібностей до виконання професійної діяльності. Інформація є структурною одиницею в загальній меті діяльності лише до певного моменту, а потім повинна отримати широку практику свого використання як засобу регуляції діяльності. Тож основною одиницею роботи студента і викладача в контекстному навчанні стає не «порція інформації», а ситуація зі своєю соціальною невизначеністю й суперечливістю [1, с. 141]. Важливим є і те, що організація занять у контекстному навчанні передбачає логічну послідовність трьох базових форм діяльності студентів: навчальна діяльність академічного типу, квазіпрофесійна діяльність, навчально-професійна діяльність. Магістрант засвоює предметний зміст навчання на академічних лекціях, семінарах, диспутах, проблемних заняттях. Тобто планується контекст професійної діяльності. Студенти, виявляючи активність, мають можливість висловлювати власні думки, погляди, аналізувати моральні ситуації, дилеми, відстоювати власні моральні позиції. Сутність квазіпрофесійного навчання полягає у «відтворенні в аудиторних умовах мовою відповідних наукових дисциплін, умов і динаміки виробництва, відносин і дій людей, зайнятих у ньому [1, с. 143].

Найбільш дієвими формами квазіпрофесійної діяльності є ділові, сюжетно-рольові ігри, вправи, ігрові дискусії та інші види ігрової діяльності, які передбачають моделювання діяльності фахівців і керівників виробництва щодо розв'язання складної проблеми, прийняття певного рішення, пов'язаного з управлінням виробничим процесом тощо. Навчальна гра поєднує в собі ознаки навчальної та майбутньої професійної діяльності і є діяльністю колективною [5, с. 186]. Вона дає змогу студентові збагнути і подолати суперечності між абстрактним характером предмета навчально-

пізнавальної діяльності (знання, знакові системи) і реальним предметом майбутньої професійної діяльності, індивідуальним способом навчання студента і колективним характером професійної діяльності, опорою в навчанні переважно на інтелект студента і залученням у процес особистості спеціаліста [3, с. 41-42]. Отже, в ігровій діяльності вдало задається контекст майбутньої професійної праці, поєднується її предметний і соціальний зміст.

На наше переконання та з досвіду наукових досліджень створення соціально-морального контексту майбутньої економічної діяльності стає можливим, якщо в діяльності майбутнього фахівця реалізується принцип реальності. Суть цього принципу, сформованого Ю. Шрейдером, полягає в необхідності погоджувати турботу про особисте благо з існуванням чужих інтересів і прагнень [1, с. 125]. Отже, у системі навчально-професійної діяльності під час науково-дослідної роботи, при підготовці до виробничої педагогічної практики контекст змісту навчання поєднувався з навичками професійної діяльності, де важливе місце надається і змісту професійно-моральних цінностей фахівця.

На основі засвоєного навчального досвіду (знань, умінь і навичок, одержаних у процесі лекційних, семінарських, практичних занять) студенти самостійно складають анкети і проводять соціологічне дослідження у мікрогрупах академічної групи та на молодших курсах на основі вибіркового масиву вихідних даних й основних тем вивчених дисциплін; готують групові проекти, під час презентацій яких виявляють свої уміння викладання економічних дисциплін; формують базу виробничих ситуацій, вивчення й опрацювання яких спрямовані на вироблення умінь і навичок з управління конфліктами, забезпечення міжособистісної взаємодії, покращення ефективності поведінки фахівця в ситуаціях управлінської діяльності та організації стрес-менеджменту.

Використовуючи знаково-контекстне навчання під час викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу, ми доводили, що сфера економічної діяльності, як і будь-яка сфера іншої людської діяльності, потребує таких же етичних норм і регуляторів, які існують у суспільстві в цілому. Крізь призму універсальних, групових і особистісних видів етичних норм дається цілісне уявлення про такі моральні якості, як відповідальність, чесність, справедливість, порядність, гідність та ін. Розуміючи, що соціально-моральний зміст майбутньої професійної діяльності не може бути відтворений лише за допомогою застосування наперед заданих студентам правил, навчальних завдань, у зміст навчальних курсів для роботи з кожною темою ми включали організацію дискусій, проблемних ситуацій, рольових і ділових ігор, які б розкривали професійно-моральні цінності. Наскрізною ідеєю під час їх використання було створення ситуації морального вибору, здійснення якого в процесі моделювання професійної діяльності вимагає вибору блага. Конвертованість його полягає в тому, як підкреслює Ю. Шрейдер, що благом є добро, «спрямоване на інших» [1, с. 126].

Отже, контекстне навчання дає змогу створити систему проблемних ситуацій і дозволяє тим самим забезпечити об'єктивні передумови формування теоретичного, практичного та професійного мислення [1], забезпечується поступова трансформація навчальних мотивів у професійні.

На думку англійських дослідників, лабораторно-клінічне навчання, яке передбачає формування професійних умінь і навичок студентів в умовах практичних занять, педагогічної практики, забезпечує найефективніші підходи до розвитку фахових умінь

і навичок майбутніх учителів, позитивно впливає на розвиток педагогічного мислення, забезпечує гармонійний зв'язок між педагогічною теорією і практикою [4, с. 159].

У нашому дослідженні є доцільним використання таких моделей лабораторно-клінічної роботи зі студентами, як мікрОВикладання, рефлексивне викладання, симуляції, Школа професійного розвитку. В американській педагогічній освіті доведено, що мікрОВикладання є одним із найуживаніших навчальних методів у програмі підготовки майбутніх педагогів. Воно є реальним викладанням (на відміну від рольової гри) і знижує складність педагогічної дії, сприяє набуттю специфічних умінь. МікрОВикладання пропонує безпечне, контрольоване навчальне середовище педагогічної практики, забезпечує потрібну в педагогічній освіті форму набуття «прямого» досвіду за допомогою використання «моделі реальності» під контролем і керівництвом викладача [2, с. 2].

У процесі вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу одним із завдань курсів було оволодіння навичками майстерного викладання у вищій школі. МікрОВикладання проводилося за однією з обраних студентом тем, яка ділилася на декілька логічно завершених частин. Кожну частину магістрант повинен презентувати так, щоб упродовж усього виступу рівномірно розподіляти свою увагу між усіма присутніми в аудиторії та підтримувати їхню увагу; вибрати найдоцільнішу для конкретної ситуації форму викладу; вжити різноманітних мовних прийомів; емоційно донести до слухачької й глядацької аудиторії зміст пропонованого матеріалу, обрати інтерактивні методи занять тощо.

За допомогою методу симуляцій, суть яких полягає в залученні студентів-викладачів до самостійного розв'язання проблем, типових помилок викладачів-початківців, яких можуть уникнути, було забезпечено магістрантам можливість взаємодіяти за допомогою обговорення педагогічної ситуації з реального життя, обдумувати навчальний досвід, важливі способи розв'язання педагогічних завдань, ситуацій і випробовувати їх на практиці; а також виявлено ще на ранній стадії потенційні проблеми початківця і надано вчасну допомогу йому в їх вирішенні. На заняттях студенти розглядали й обговорювали моральні дилеми, педагогічні ситуації, кейси, суть яких полягала у виявленні критичного мислення, формування моральної позиції, творчого потенціалу магістрантів в умовах творчої атмосфери взаємодії викладача і студента.

Концепція Школи професійного розвитку, розроблена Групою Голмса (1990 р.), передбачає нову структуру підготовки вчителів для розвитку професіоналів-початківців, неперервного розвитку досвідчених професіоналів і для проведення наукових досліджень з вивчення педагогічної діяльності [2; 4]. На переконання Т. Кошманової, яка досліджувала розвиток педагогічної освіти у США [там само], у Школі професійного розвитку реалізовано альтернативну, інтегровану модель педагогічної освіти майбутніх вчителів і неперервного професійного розвитку педагогів-практиків з одночасним удосконаленням навчально-виховного процесу вищої педагогічної школи.

Загалом у Школі професійного розвитку (організація діяльності представлена у табл. 1) магістранти залучалися до виховної роботи зі студентами, спільно готуючи наукові та навчальні проекти, розробляючи бізнес-плани, вивчаючи історичні аспекти підприємництва та меценатства, організовуючи ділові ігри, диспути, дебати, шоу-технології економічного спрямування, здійснюючи діагностування сформованості цінностей. Така діяльність стимулює майбутніх магістрів до професійного морального самовиховання, адже вони виконують обов'язки наставників.

Таблиця 1

Організація діяльності Школи професійного розвитку

Мета	Завдання	Учасники	Форми	Технології	Методи
1	2	3	4	5	6
Підготовка студентів та магістрантів до роботи економічного та педагогічного спрямування	Здійснення діагностики сформованості фахових компетентностей та педагогічної майстерності	Викладачі психолого-педагогічних дисциплін, викладачі економічних дисциплін, студенти, магістранти	Контроль рівня підготовки до професійної діяльності	Діагностування	Спостереження, анкетування, тестування, експертних оцінок, вивчення у педагогічних ситуаціях
	Визначення рівня розвитку моральних якостей	Викладачі психолого-педагогічних дисциплін, магістранти, студенти	Круглі столи	Проектні	Аналіз джерел, узагальнення, інтерпретаційно-аналітичний
	Розвиток виховних умінь магістрантів	Викладачі психолого-педагогічних дисциплін, студенти, майбутні магістри	Тренінгові програми, шоу-програми	Ігрові, тренінгові, шоу-технології	Ділові ігри, змагання
	Вивчення новітніх концепцій економічного розвитку держави	Провідні економісти краю, викладачі, студенти, магістранти	Диспути	Інтерактивні, кейс-стаді	Мозковий штурм, акваріум, займи позицію
	Розроблення бізнес-планів та проектів малих підприємств	Викладачі, майбутні магістри, студенти	Конкурси проектів	Формування творчої особистості	Розповіді, моделювання
	Вивчення історичних аспектів підприємництва та меценатства	Викладачі магістранти, студенти	Дебати	Критичного мислення	Бесіди, вправи, інтелектуальні ігри, аналіз виховуючих ситуацій, метод «Прес»

Результативність роботи Школи забезпечується залученням до неї викладачів економічних дисциплін, провідних економістів краю, які мають переконати майбутніх магістрів, що без таких якостей, як професійна честь, наполегливість, обов'язок тощо, успішна економічна діяльність неможлива. Ще одним чинником, який забезпечує успіх, і значення якого часто недооцінюється у підготовці фахівців, є проведення діагностування сформованості виховних цінностей. Форми й методи роботи Школи відображено у таблиці 2.

Таблиця 2

Форми й методи діяльності Школи професійного розвитку

Форми роботи	Методи роботи
Круглий стіл «Причини економічної кризи в Україні. Шляхи реформування»	Мозковий штурм, бесіда, розповідь, метод «Прес», аналіз джерел, інтерпретаційно-аналітичний, прогнозування
Диспут «Чи потрібна економісту порядність?»	«Займи позицію», інтерпретаційно-аналітичний, метод «Прес», розповідь
Дебати «Професіоналізм чи моральність порятують економіку України?»	Мозковий штурм, бесіда, розповідь, метод «Прес», аналіз джерел
Презентація проектів «Витоки підприємництва в Україні», «Підприємництво та меценатство в Україні у другій половині XIX ст.», «Чи можливо розвивати економічну галузь України без порушень закону?»	Розповідь, метод проектів, аналіз джерел
Шоу-програма «Економіка і нічого особистого»	Змагання, метод проектів, ділові ігри, аналіз виховуючих ситуацій, мозковий штурм
Контроль рівня підготовки до професійної діяльності	Спостереження, анкетування, тестування, вивчення продуктів діяльності студентів та магістрантів, метод експертних оцінок, вивчення і виховання у педагогічних ситуаціях, соціометрія, недописані тези

Роботу Школи спрямовано передусім на формування переконання, що успішна економічна діяльність можлива лише на засадах моральності та духовності. До таких висновків студенти і магістранти приходять на основі вивчення меценатського руху підприємців України, причин економічних кризових явищ. Оскільки формування моральних якостей відбувається не лише у процесі розповідей, а й у діяльності, магістранти залучаються до морального виховання студентів. Вони спільно зі студентами готують реферати, проекти, курсові роботи, а також виступи на шоу-технологіях, будучи фактично наставниками (коучами) студентських команд. Магістранти консультують студентів, як побудувати повідомлення для дебатів, круглих столів, щоб запропоновані ними рішення були не тільки високопрофесійними, а й моральними.

Отже, формування професійно-моральних цінностей майбутніх магістрів вищої економічної школи є спеціально організованим педагогічним процесом цілеспрямованого розвитку особистості, який значно активізується через реалізацію новітніх освітніх технологій знаково-контекстного та лабораторно-клінічного навчання у професійно-освітній галузі.

Наша стаття не претендує на розкриття усіх умов і чинників, що сприяють формуванню професійно-моральних цінностей магістрантів, проте знайдені недоліки і накреслені шляхи їх подолання відкривають нові можливості вдосконалення професійно-морального виховання шляхом реалізації інноваційних освітніх технологій у професійно-освітній галузі.

Література:

1. Бурдейна Л.І. Формування моральної культури студентів вищих навчальних закладів торговельно-економічного профілю: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Бурдейна Людмила Іванівна. – Тернопіль, 2005. – 207 с.

2. Кошманова Т.С. Развитие педагогической освіти у США (1960 – 2000 гг.): автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Т.С. Кошманова / Институт педагогики и психологии профессиональной освіти АПН Украины. – К., 2002. – 20 с.
3. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Методика викладання у вищій школі» для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» [О.Є. Коваль, М.М. Корман]. – Тернопіль: ТНЕУ, 2007. – 171 с.
4. Погребняк Н.М. Провідні тенденції фахової підготовки майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи в країнах Західної Європи / Погребняк Н.М. // Проблеми сучасної педагогічної освіти: [зб. ст.]. Сер.: Педагогіка і психологія. Вип. 22; Ч. 1 / РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т». – Ялта, 2009. – С. 158-164.
5. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: [навч. посіб для студ. вищ. навч. закл.] / М.М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 352 с.

Коваль О.Е.

РЕАЛИЗАЦИЯ НОВЕЙШИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ФОРМИРОВАНИЯ
ПРОФЕССИОНАЛЬНО-НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ МАГИСТРАНТОВ
ЭКОНОМИЧЕСКИХ ВУЗОВ

В статье исследована проблема реализации новейших образовательных технологий формирования профессионально-нравственных ценностей в профессионально-образовательной области при помощи знаково-контекстного и лабораторно-клинического обучения.

Ключевые слова: новейшие технологии нравственного воспитания профессионально-образовательной области, профессионально-нравственные ценности, концепция рефлексивного подхода, принцип двойственной когнитивной цели, знаково-контекстное обучение, лабораторно-клиническое обучение.

Koval O.E.

REALIZATION OF MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGY OF THE SHAPING
THE PROFESSIONALLY-MORAL VALUES OF FUTURE MASTER'S
OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF ECONOMIC TYPE

This article examines the problem of implementation of new educational technologies shaping professional and moral values in professional education industry iconic shortcut and laboratory-clinical studies.

Key words: new technologies moral education vocational education sector, professional and moral values, the concept of reflexive approach, principle of dual cognitive goal, iconic shortcut and laboratory-clinical studies.

УДК 378.147

Красильщик Г.К., Райлянова В.Е.*

ЧИТАННЯ ЯК ОДИН З МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ
(НІМЕЦЬКОЇ) МОВИ У ВНЗ

У цій статті показано, що на молодших курсах студенти повинні настільки практично засвоїти мову, щоб уміти правильно говорити, писати і читати сучасну художню і суспільно-політичну літературу, не вдаючись до словника, і розуміти загальний зміст читаного. На старших же курсах повинно відбуватися подальше поглиблення знань про мову і вдосконалення умінь у галузі читання та навичок усного мовлення.

Ключові слова: метод, навчання, читання, іноземна мова.

Методика викладання іноземних мов повинна ґрунтуватися на розумному поєднанні теорії та практики, широкому використанні мови, яка звучить на уроках

* © Красильщик Г.К., Райлянова В.Е.*